

УДК 327 (73+4)

ЕВОЛЮЦІЯ БЕЗПЕКОВОЇ СТРАТЕГІЇ США В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Лакішик Д. М.

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України.

Анотація. Відносини США та Європи відносять до сфери глобальної політики, яка істотно впливає на трансформацію світового порядку, на ієрархію держав у міжнародній взаємодії, на політичний й економічний розвиток регіонів і субрегіонів, на підтримання загальної стабільності і міжнародного миру. Суперечності у відносинах США і Європи стосувалися як різних геополітичних інтересів союзників, так і уявлень про методи й способи розв'язання кризових ситуацій, оскільки країни ЄС не поділяли концепцію військової загрози США і практику силового вирішення міжнародних кризових ситуацій. При цьому в контексті міжнародної безпеки та переформатування трансатлантичного співробітництва перед ЄС постало стратегічне завдання бачити світ за межами ЄС, формулювати загальносвітові стратегічні цілі. Зокрема, геополітичний підхід США виявляється у наполяганні щодо доцільності, необхідності й можливості самостійних рішень ЄС з проблематики, яка стосується спільних інтересів трансатлантичного співтовариства.

В американо-європейських відносинах початку XXI століття помітною є тенденція взаємного прагматизму. Щоб змінити статус «традиційних союзників» на статус «необхідних партнерів», європейцям доцільно чіткіше визначати свої інтереси. Якщо розвиток рівноправних і тим самим конкурентоспроможних трансатлантичних відносин США навчилися визнавати, то ініціатива Європейського Союзу щодо політики безпеки викликає у США певні сумніви і розглядається переважно як потенційна загроза, як конкуренція з НАТО, а не як можливість майбутнього перерозподілу безпекової відповідальності. Європейці, навпаки, вважають, що європейська політика безпеки й оборони не представляє небезпеки для НАТО, і що потрібно принаймні знайти здатність діяти в плані оборонної політики самостійно, якщо вони вважатимуть це за потрібне.

Ключові слова: безпекова стратегія, Барак Обама, США, Європа, американо-європейські відносини, трансатлантичне співробітництво.

Постановка проблеми. Прихід до влади нової американської адміністрації поставив питання як саме слід ідентифікувати зміни у зовнішній політиці лідера світової спільноти. Поміж перших нових термінів зовнішньої політики Б. Обами рефреном прозвучав термін «smart power». Відповідний концепт, розвинений Дж. Наєм у 90-роках XX ст. і сформульований з позицій практики Х. Клінтон, спирається на два ключових поняття – розумність та відповідальність. Перше передбачає, що розумна потуга реалізує у зовнішньополітичних діях поєднання «жорсткої» влади і «м'якої» влади. Де-факто мова йде про практичну адаптацію до необхідності пропонувати світовій спільноті змінену методологію дії щодо вкрай важливих для Вашингтону міжнародних досьє (як, зокрема нерозповсюдження ЗМЗ чи тероризм). Друге поняття – відповідальність є авторською ініціативою Б. Обами, означеною під час виборчих перегонів. За позицією президента

рольове призначення дії Сполучених Штатів на міжнародній арені має полягати не у відмові від зобов'язань першої світової потуги, але у поєднанні стратегічного лідерства зі спільною дією як з традиційними союзниками Білого дому, так й іншими потугами, включаючи стратегічних опонентів. «Місія Штатів полягає в тому, щоб здійснювати світове лідерство, основане на розумінні того, що світ об'єднує спільна безпека і людяність» [1].

Мета статті – проаналізувати зміст і характер безпекової стратегії США в європейському регіоні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана проблематика та інші суміжні проблеми в політичній науці вважаються актуальними і систематично досліджуються як західними, так і російськими і вітчизняними фахівцями. Актуальним проблемам зовнішньої політики США і зокрема питанням євро-американським відносинам присвячені роботи З. Бжезінського, Г. Кіссенджера, Дж. Айкенберрі, Хааса, Ф. Закарії, К. Лейна, Т. Барнетта, С. М. Рогова, Д. В. Треніна, В. М. Конишева, О. А. Сергуніна, Н. В. Загладіна, М. А. Косолапова, М. Ю. Брагіна, У. Дроздяк, Ч. Купчан, А. Кучінс, Т. О. Шаклеїної, В. І. Батюк, А. І. Уткін, О. В. Приходько та ін.

Серед українських дослідників, які працюють у цьому напрямі, можна виділити: Є. А. Макаренко, М. М. Рижкова, І. І. Погорську, О. В. Потехіна, І. М. Ковалю, С. Г. Федуняка, С. В. Юрченка, Б. М. Гончара та ін.

Основні результати дослідження. Досліджуючи політику першого строку президентства Б. Обами, президент США, як і заявляв під час виборчої кампанії, на практиці зробив більший акцент на консультаціях з безпекових питань з союзниками та партнерами, водночас він жодним чином не поступився американськими інтересами. Показовими щодо цього є дії Б. Обами на саміті G-20 у французькому Страсбурзі, де Б. Обама заявив, що відносини Альянсу з Росією не можуть розвиватися так само, як до збройних операцій російських військ у районі Південної Осетії та Абхазії. Американський президент нагадав, що завжди виступав проти дій Росії на Кавказі, назвавши їх «вторгненням у Грузію». «На мій погляд, незважаючи на великі зусилля президента Н. Саркозі, спрямовані на досягнення перемир'я, ми так і не побачили стабілізації цієї ситуації. Ми говоримо Росії: ми готові до співробітництва, але ми не можемо повернутися до колишнього стану справ», наголосив президент США [2].

Президентські вибори в США дали чітку відповідь на питання про ставлення як Дж. Буша-молодшого, так і Б. Обами до ролі Америки в Європі і в системі міжнародних відносин загалом. Власне Б. Обама не менше за свого республіканського опонента стверджував, що Сполучені Штати не відмовляться від політики гегемонізму, яка стала позиціонуватися як політика підтримання світового лідерства США в світі. У цьому контексті слід також згадати зусилля нинішнього керівництва Росії розколоти євроатлантичну спільноту через «відмежування» Європи від Америки [3, с. 31-53]. Певні розчарування в Європі, підкреслюється в аналітичних дослідженнях, виникли в результаті спроби Б. Обами прагматизувати свої передвиборчі обіцянки, і в цьому аспекті можливо провести паралелі з зовнішньою політикою попередньої республіканської адміністрації, робота над помилкою якої не була зроблена Б. Обамою [5]. Дж. Буш-молодший відмовився від спроб попросити допомоги Європи для війни в Афганістані, Б. Обама спробував це зробити, проте одержав таку ж негативну відповідь, як і Дж. Буш-молодший. За винятком короткострокової допомоги, французи й німці відмовилися увести військові частини на підтримку зовнішньополітичних зусиль Б. Обами щодо боротьби з тероризмом [4].

На відміну від Дж. Буша-молодшого, який грав на протиріччях між членами ЄС задля послаблення його можливостей ефективного реагування на односторонні дії США, Б.

Обама висловлюється на користь більш об'єднаної Європи, оскільки розраховує на її дієву підтримку на пріоритетних для Вашингтона напрямках. Адміністрація Дж. Буша-молодшого вважала, що російське керівництво не бажає діяти в межах основної структури міжнародної системи, що формується після 1991 року і не підтримує перегляд відносин, які Америка вважала стабільними й бажаними. Відповідь Росії була такою, що між країнами необхідні зовсім нові відносини, і якщо цього не станеться росіяни почнуть втілювати незалежну зовнішню політику, схожу з американською ворожістю до Росії і навпаки [5, с. 151].

У 2011 році розпочалось поетапне розгортання наземних радарних систем та кораблів, оснащених системою Aegis у Середземному морі. Одним із завдань Білого Дому у цьому напрямі було залучення Росії до спільної розробки ПРО. Дослідники ноголошують, що в умовах, коли стратегія ядерного стримування фактично втратила свій визначальний за часів «холодної війни» сенс, що, зокрема, засвідчила ратифікація нового Договору по СНО, США виявили зацікавленість у збереженні потенціалу національного оборонно-промислового комплексу, трансформації його технологічних можливостей до нових загроз безпеці у світі. США визнають особливу позицію РФ стосовно розбудови системи ПРО у Європі, проте спільний проект США, РФ та ЄС щодо створення системи протиракетної оборони на континенті, на думку багатьох експертів, на сьогодні є малоімовірним. Завдання ядерного стримування та протидії використанню угрупованнями міжнародного тероризму ракетно-ядерних технологій та матеріалів залишаються базовими складовими процесу розбудови нової архітектури безпеки у Євразії [6].

Слід зазначити, що США, Росія та Китай зберігають традиційні геополітичні пріоритети в регіоні, адаптуючи їх до нових глобальних загроз та викликів і разом з країнами Європейського Союзу намагаються формувати простір спільних безпекових проектів. На відміну від характерного для «холодної війни» протистояння воєнно-політичних блоків, у Євразії реалізується новий формат платформ безпеки – об'єднання держав, які зберігають свої геополітичні інтереси в регіоні для подолання спільних загроз, тому воєнно-політичне, військово-технічне та військове співробітництво можуть бути органічними складовими цього процесу [6]. Можливості головних акторів євразійського простору суттєво різняться, оскільки США мають потужний оборонно-промисловий комплекс й спроможні власними силами забезпечити свої національні інтереси у будь-якому регіоні земної кулі; РФ реалізує стратегію відродження оборонно-промислового комплексу, залишаючись одним зі світових лідерів експорту оборонно-військової техніки, насамперед його зразків радянського виробництва; Китай, Індія, Пакистан, розвиваючи національну оборонну промисловість, є одними з найбільших у світі імпортерів озброєння та військової техніки, нарощують ракетно-ядерну складову забезпечення національної безпеки, і відповідно міждержавні протиріччя в «азійському ядерному трикутнику» залишаються постійним джерелом загроз безпеці не лише для країн регіону, але й світу в цілому.

Слід зазначити, що 27-28 червня 2009р. з ініціативи голови ОБСЄ очільника МЗС Греції Д. Бакоянні на грецькому острові Корфу відбулася неформальна зустріч міністрів закордонних справ і представників ОБСЄ, ЄС, НАТО, СНД та ОДКБ, яка стала першою спробою обговорення саме в такому складі російської пропозиції щодо договору з європейської безпеки. [7, с. 3-15]. Проміжним підсумком зустрічі можна вважати прийняття в Афінах Радою міністрів закордонних справ ОБСЄ двох важливих документів – рамкової декларації й оперативного рішення, що сприяли розвитку «Процесу Корфу» у 2010 р. У декларації всі держави-учасниці визнали порушення базових принципів міждержавних відносин, включаючи гельсінський Заключний акт, нездатність існуючої структури євро-

пейської безпеки запобігати конфліктам й ефективно протистояти новим викликам і загрозам, наявність значних проблем у сфері контролю над озброєннями, необхідність пошуку подальшого підвищення ефективності ОБСЄ. Натомість країни-члени НАТО, які, за оцінками дослідників, вже давно розв'язали питання взаємних гарантій безпеки, сприйняли російський проект нейтрально-негативно, пославшись на компетенцію ОБСЄ в обговоренні проблем безпеки в масштабі Євразії, проте не заперечили доцільність розгляду російської пропозиції у форматі Ради міністрів закордонних справ ОБСЄ [7, с. 3-15].

Зокрема, напередодні відкриття 46-ї Мюнхенської конференції з безпеки (2010 р.) глава зовнішньополітичного відомства США Х. Клінтон заявила: «Ми підтримуємо мету ініціативи, але не погоджуємось з підходом Росії до її реалізації. Найкращий шлях уперед лежить через зміцнення існуючих інститутів, таких, як ОБСЄ і Рада «Росія–НАТО», а не через укладення нових угод. Безпека Європи гарантується цілою низкою інститутів, включаючи НАТО, Європейський Союз, ОБСЄ, які мають повний комплекс засобів – воєнних, політичних, економічних, соціальних і юридичних для протидії загрозам. Ми повинні зміцнити нашу відданість цим інститутам і забезпечити їхню спроможність відповідати сучасним викликам» [8].

Для США важливими питаннями залишаються зміцнення трансатлантичного діалогу, поглиблення двосторонніх відносин з європейськими державами, у тому числі – з державами Східної Європи, розгортання елементів національної системи ПРО у Східній Європі, протидія політиці імперських амбіцій Росії. Хоча зовнішня політика США, на думку дослідників, стає відверто прагматичною, тобто такою, що зорієнтована на створення ситуаційних альянсів (військо-стратегічних, економічних тощо), співпрацю зі сторонами, що володіють відповідним потенціалом взаємодії (передусім, ресурсами), необхідної для ефективного реалізації спільних зі США інтересів/цілей або суто національних проєктів, Америка активно застосовує при втіленні власних ініціатив, зокрема, для підтримки миру, стабілізації ситуації в різних країнах/регіонах світу, механізми глобальної та регіональної безпеки, в тому числі механізмів трансатлантизму [9, с. 23-38].

Водночас в Європі впливовою залишається позиція скептиків трансатлантичної єдності, які зазначають, що європейська політика США не сприяє європейській інтеграції і суттєвим чином гальмує процеси розширення і стабілізації в економічному і політичному аспектах. Натомість деякі американські фахівці, зокрема Ч. Грант, вважають, що дуже складно побудувати ґрунтовні трансатлантичні відносини без Європи, резонно натякаючи на варіативність позицій всередині ЄС [10]. Крім того, прихильники даної точки зору наполягають на тому, що президент Б. Обама, попри той факт, що саме він найбільше прийшовся до вподоби європейцям за останні десятиліття американо-європейських відносин, не є найбільшим прихильником зміцнення трансатлантичного партнерства. Так, зокрема, вказується на відсутність особливої спорідненості лідера американських демократів президента Б. Обама з Європою, фіксується, що він лише має пропозиції, які здаються сумісними з європейськими, проте політичному лідеру Америки не вистачає розуміння процесів трансформації Європи [10].

Слід зазначити, що експерти часто підкреслюють той факт, що почуття безпекової взаємозалежності лежить в основі бачення Б.Обамою зовнішньої політики США. Те ж підтверджує у книзі «Постамериканський світ» Ф. Закарія наголошуючи, що президентській адміністрації необхідно перейти від гегемоністських концепцій до стратегії лідерства і здійснювати керівництво без нав'язування своєї гегемонії [11]. Прихильники Б.Обама стверджують, що зовнішня політика США змінилася за його президентства, і, передусім, з огляду на радикальний відхід від конфронтаційного стилю її здійснення та мож-

ливості розвитку ефективної багатосторонності у вимірі ЄС. Критики зовнішньої політики США в Європі і в Америці стверджують, що суворая реальність влади й односторонні американські інтереси, а також спадкоємність традиції неминуче будуть переважати. Важливим аспектом зрушення в американській політиці є визнання, що США є актором європейського процесу, який життєво зацікавлений в єдності ЄС і поглибленні інтеграції держав європейського простору, хоча експерти зазначають про відмінності в акцентах, пріоритетах, розробках прикладної політики, а також у стратегічному мисленні. У деяких випадках американські цілі виглядають для європейців більш-менш чіткими, в інших напрямках, таких, як Афганістан, європейці бажають подальшого роз'яснення, те ж стосується і пропозицій щодо зміни клімату та торговельних переговорів, де також можна очікувати розбіжностей [12].

Можна погодитися з твердженнями аналітиків, що стратегічні пріоритети США і Європи не визначені в абсолютно однаковому порядку, оскільки для Європи це, насамперед, Близький Схід, Росія, Балкани, а для Сполучених Штатів – Афганістан, Іран, нерозповсюдження та роззброєння, Китай і Близький Схід. Розуміючи, що ЄС не може дозволити собі надмірної вибірковості в зовнішньополітичних цілях, Б. Обама, зважаючи на головні пріоритети порядку денного, намагається діяти з користю для інтересів американської держави [12].

Аналіз сучасного стану двосторонніх відносин, на думку фахівців, доводить, що атмосфера діалогу між ЄС і США за останній період покращилася, але вони також показують, що Європа і Америка продовжують відрізнятися по деяких фундаментальних питаннях. Зокрема, зазначають експерти, США все ще менше турбуються про навколишнє середовище, але більш здатні до ведення воєнних дій, ніж європейці. Друге застереження стосується нерівномірного сприйняття Б. Обами і США в різних частинах Європи. Хоча західні європейці підтримують політику Б. Обами, то країни Центральної та Східної Європи з обережністю ставляться до проросійської політики президентської адміністрації США і тривожно сприймають зменшення уваги до європейського регіону і власної безпеки, проте саме останні зберігають ставлення до США як до держави, що є безсумнівним світовим лідером [12].

Незмінною можна вважати позицію США щодо політики безпеки й оборони ЄС, яка залишається внутрішньо суперечливою і пов'язаною з оцінкою використання потенціалу європейців у безпековому вимірі. Розрив у військовому потенціалі трансатлантичних союзників, як і раніше, перешкоджає здатності протистояти разом проблемам військових операцій і постконфліктного відновлення. Підхід адміністрації Б. Обами до спільної безпекової політики ЄС наближається до підходу адміністрації Дж. Буша-молодшого з 2005 року, коли прагматизм і координація зусиль потребували фокусування на спеціальних коаліціях і вирішенні двосторонніх або тристоронніх питань. При цьому НАТО бачиться принциповим безпековим інструментом як для США, так і для Європи. За ситуації, коли політики Америки не прагнуть втручатися, європейці намагаються продемонструвати свою здатність приймати на себе ініціативи, звертаючись до США за консультативною або технічною допомогою [13, р. 95-106].

Однак нинішня спроможність Європи створити потужні військові структури видається обмеженою, зважаючи на недостатність фінансування і розвиток інфраструктури. У найближчому майбутньому європейські збройні сили, підкреслюють дослідники, навряд чи зможуть стати дійсно незалежними від НАТО, тому США будуть і надалі зберігати домінуючу позицію всередині Північноатлантичного альянсу. Однак постає питання, чи вдасться європейським державам створити такий військовий потенціал, який дозволить

діяти у кризових ситуаціях, подібних тій, що виникла, наприклад, на Балканах. Тому логічним продовженням головної ідеї, що лежить в основі європейської інтеграції, є прагнення більш міцно збалансувати трансатлантичні відносини [14, с. 56].

Більшість політичних аналітиків вказують, що у колі президентської адміністрації Б. Обами існують побоювання з приводу того, що чим менше європейські політичні лідери в рамках ЄС потребуватимуть американської підтримки і знаходитимуть більшу самостійність, тим більше буде скорочуватись американський вплив у Європі, і тим імовірніше стане ризик, що ЄС може стати конкурентом американським інтересам у різних регіонах світу – від популяризації концепції «багатостороннього світопорядку», в якій відсутня роль лідерства для американського домінування, до встановлення привілейованих торговельно-економічних відносин Європи з третіми країнами з метою просування свого експорту за рахунок послаблення позицій експортерів зі США, оскільки у трансатлантичних відносинах немає механізму, що дозволяє блокувати переростання розбіжностей в активну політичну конфронтацію [9, с. 35].

Тому, підкреслюється у дослідженнях, американська дипломатія вважає своїм важливим завданням переконати ЄС і політичних лідерів провідних країн Європи Франції, Великої Британії і, особливо, ФРН у тому, що глобальна співпраця США і Європи необхідна навіть за відсутності погодження між ними правил використання військової сили в міжнародних відносинах. Можна припустити, що США намагатимуться блокувати будь-які ініціативи, які передбачають встановлення рівного партнерства між США та ЄС у сфері безпеки, тим більше у форматі юридично зобов'язуючого договору, як і пропозиції, у тому числі в рамках європейської інтеграції, які б загрожували пріоритетному статусу НАТО і вели до створення в Європі паралельної системи оборони і безпеки під егідою Євросоюзу. Цим пояснюється підходи і позиція, США щодо непідтримання ідеї укладення повномасштабного базового договору з ЄС у сфері безпеки [9, с. 35-36].

Зазначимо також, що 5 січня 2012 р. президент США Б. Обама оголосив про нову оборонну стратегію США (документ має назву «На підтримку глобального лідерства США: оборонні пріоритети для XXI ст.») та оприлюднив «керівні настанови» для неї, які фактично спрямовані на політику підтримання світового лідерства Америки у XXI столітті на видимому перспективу. Поява документа викликала активну реакцію як у Сполучених Штатах, так і в Європі і світі загалом, з огляду на те, що нова стратегія сфокусована на Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, і передбачає збільшення інвестування в кібернетичну безпеку, космічний потенціал, у розвідку, спостереження та рекогносцировку військово-повітряних сил з одночасним скороченням кількості особового складу сухопутних військ та морської піхоти та посиленням уваги до повітряного та військово-морського потенціалу [15].

Таким чином, для європейської політики безпеки у зв'язку з переорієнтуванням уваги США на Азіатсько-Тихоокеанський регіон виникають питання про подальшу роль США у Північноатлантичному альянсі. Зрозуміло, що не йдеться про плани виходу США з НАТО, однак розвертання американської зовнішньої політики у напрямку АТР може призвести, на переконання європейських політиків, до поступового зменшення питомої ваги США в Альянсі, зокрема, щодо внеску США в діяльність НАТО, який, порівняно з іншими союзниками, на сьогодні є непропорційно високим.

Можна стверджувати, що зміни у зовнішній політиці США спонукатимуть Європу до активізації власної зовнішньої і безпекової політики, про що свідчать дискусії з проблеми міжнародної безпеки на 48-й Мюнхенській конференції 3-5 лютого 2012 р. Оцінюючи нову американську стратегію, європейці позитивно поставилися до відмови США форму-

вати світ за власним зразком, а остаточне завершення війни в Іраку, заплановане на 2014 р., вивід військ НАТО з Афганістану отримують підтримку в ЄС, оскільки означають припинення цих воєн і для європейських союзників США. Водночас відбувається усвідомлення того не дуже приємного факту, що роль Європи в світі надалі буде зменшуватися. Якщо відтепер США не наполягають на своїй провідній ролі в НАТО, це означає, що проблеми, пов'язані з інтересами Європи, європейці мають в принципі вирішувати самостійно. У новій геополітичній ситуації США зацікавлені в тому, щоб Європа з часом відіграла більш значну роль у глобальній політиці. Йдеться про збільшення реального внеску ЄС у підтримку регіональної та глобальної безпеки, першим кроком до якого має бути підвищення спільного потенціалу НАТО. Європа має взяти на себе відповідальність за стан справ у галузі європейської безпеки: лише таким чином трансатлантичне партнерство може наповнитися, на погляд американських союзників, новим реальним змістом [16].

Зауважимо, що на Мюнхенській конференції відбулася презентація «Спільної Євроатлантичної безпекової ініціативи», у якій було запропоновано конкретні заходи для подолання кризи довіри і покращення відносин між РФ, Європою та США. Зокрема, ініціатива передбачає:

- співробітництво у галузі протиракетної оборони в Європі;
- подовження періоду раннього попередження і прийняття рішень у війсьній сфері;
- розв'язання довготривалих, у т.ч. «заморожених», конфліктів;
- врегулювання історичних непорозумінь між державами;
- стабілізацію відносин ЄС – РФ у газовій сфері;
- співробітництво в Арктиці [17].

У цій ініціативі звертає на себе увага спроба концептуальної побудови архітектури європейської безпеки шляхом уведення нової ключової опори – Російської Федерації – на додаток до вже існуючих НАТО, ЄС та ОБСЄ. На відміну від ініціатив президента РФ щодо договору про європейську безпеку, які передбачали зменшення ролі НАТО, нинішня спільна євроатлантична безпекова ініціатива, що є розробкою високофахових експертів, відомих політичних і військових діячів, які нині не мають офіційного статусу, побудована на інших засадах. Її поява, зазначається особливо у російських політичних колах, продиктована необхідністю поєднання всіх наявних ключових безпекових акторів у межах єдиної системи. Автори ініціативи вважають, що за її допомогою можна, зокрема, подолати вакуум безпеки, що утворився на східних кордонах ЄС. Позаблокові держави, такі, як Україна та Молдова, у рамках запропонованої системи мають отримати гарантії безпеки [17].

Висновки. Основою безпекової стратегії за президентства Б. Обама є підтримка і збереження інтересів США в світі, яка втілюється в політиці національного оновлення задля американського світового лідерства, що передбачає військову міць, економічну конкурентоспроможність, моральний авторитет, активну участь у міжнародно-політичних процесах в глобальному масштабі і зусилля щодо впорядкування безпеки міжнародної системи, оскільки США, як і раніше, володіють унікальними ресурсами, які в попередні десятиліття дозволяли зберігати лідерство держави в світі. Разом з тим утримання лідерських позицій пов'язується, як і у попередніх стратегіях президентських адміністрацій, з концепцією месіанської обраності США.

Отже, відносини США і Європи у XXI столітті залишаються на рівні з'ясування проблеми подальшого глобального лідерства США, піднесення міжнародно-політичної ролі Європи та просування інтересів трансатлантичного альянсу на Схід. Передусім за умов пе-

реформатування трансатлантичного співробітництва у вирішенні глобальних проблем людства і забезпеченні його безпеки інших партнерів у сучасному світі, крім Європи і США немає. США залишаються ключовим стратегічним партнером Європейського Союзу щодо спільних відповідей на глобальні виклики, в тому числі в сфері безпеки та економіки.

Список використаної літератури

1. Obama B. Renewing American Leadership [Електронний ресурс] / В. Обама // Foreign Affairs. – 2007. – July/August. – Vol. 86. – № 4. – Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>.
2. Сірук М. Передусім – американські інтереси. США розкривають своє бачення «перезавантаження» і розвитку відносин із союзниками [Електронний ресурс] / М. Сірук // День. – № 59. – 7 квітня 2009. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/denplaneti/peredusim-amerikanski-interesi>.
3. Камінський Є. Є. Американський гегемонізм у контексті трансформації світоустрою / Є. Є. Камінський // Глобалізація і глобальне управління: історичний, соціальний та політологічний виміри. – Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції / Відп. ред. С. О. Шергін. – К : Центр вільної преси, 2009. – С. 31-53.
4. Friedman G. Obama's Foreign Policy: The End of the Beginning. [Електронний ресурс] // G. Friedman / Real Clear World / A Stratfor Intelligence Report, 26. 08. 2009. – Режим доступу: http://www.stratfor.com/weekly/20090824_obamas_foreign_policy_end_bginning.
5. Рибченко Т. О. Послідовність зовнішньої політики Б. Обама політиці Дж. Буша-молодшого в умовах глобальної економічної кризи / Т. О. Рибченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2010. – Випуск 93, Частина I. – С. 150-156.
6. Шевцов А. І., Мерніков Г. І. Платформи безпеки в Євразії на посткризовому етапі. Можливості для оборонної промисловості України. [Електронний ресурс] / А. І. Шевцов, Г. І. Мерніков // Центр воєнної політики та політики безпеки. – 25 квітня 2012. – Режим доступу: <http://www.defpol.org.ua/site/index.php/en/arhiv/2009-09-10-11-54-49/10062-2012-04-25-08-20-40>.
7. Погорська І. І. США і Європа: потенціал глобального стратегічного партнерства на початку ХХІ століття / І. І. Погорська // Дослідження світової політики. – 2011. – Вип. 4 (57). – С. 3-15.
8. Клинтон не согласна с предложениями России по европейской безопасности [Електронний ресурс] / Sueddeutsche Zeitung. – 5. 02. 2010. – Режим доступу: <http://www.ru.delfi.lt/abroad/global/klinton-ne-soglasna-s-predlozheniyami-rossii-po-evropejskoj-bezopasnosti.d?id=28640851>.
9. Приходько О. В. Формирование европейской политики администрации Б. Обамы / О. В. Приходько // США, Канада: экономика, политика, культура. – 2010. – № 5. – С. 23-38.
10. Erlanger S. Europeans Woo U.S., Promising Relevance [Електронний ресурс] / S. Erlanger // New York Times, March 28, 2010. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2010/03/29/world/europe/29europe.html>.
11. Zakaria F. The Post-American World / F. Zakaria. – N.-Y. : W. W. Norton & Co., 2008. – 304 p.
12. Семенюк О. Нова архітектура європейської безпеки: тенденції, виклики, перспективи [Електронний ресурс] / О. Семенюк. – Режим доступу: <http://www.cs.cirs.kiev.ua/uk/news/commentary/102-2010-01-20-15-13-26.html>.

13. Howorth J. NATO and ESDP: Institutional Complexities and Political Realities / J. Howorth // *Politique étrangere*, 2009. – № 4. – P. 95-106.
14. Лакішик Д. М. Партнерство США-ЄС: новий контекст взаємовідносин / Д. М. Лакішик // *Дослідження світової політики*. – 2011. – Вип. 4 (57) – С. 55-61.
15. Sustaining U. S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense [Електронний ресурс]. – Department of Defence, January 5, 2012. – Режим доступу: http://www.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf.
16. Яворська Г. Нова оборонна стратегія США та Європа: безпекові і зовнішньополітичні аспекти. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Г. Яворська // НІСД. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/778/>.
17. Building a Euro-Atlantic Security Community [Електронний ресурс] / Munich Security Conference. – Режим доступу: <http://www.eurasiahouse.com/building-a-euro-atlantic-security-community.html>.

EVOLUTION OF U.S. SECURITY STRATEGY IN THE EUROPEAN REGION

Lakishyk D. M.

Candidate of History, Senior research fellow of the department of transatlantic research, Public Institution «Institute of World History of the NAS of Ukraine».

Abstract. *U. S. relations with Europe belong to the sphere of global policy, which significantly affects the transformation of the world order; a hierarchy of states in international cooperation, on political and economic development of regions and subregions, on the overall stability and international peace. Contradictions between the U.S. and Europe concerned as various geopolitical interests of its allies, and ideas about methods and ways of solving crisis situations, as the EU did not share the concept of military threat to the United States and the practice of force to resolve international crises. In the context of international security and re-formatting of transatlantic cooperation to the EU rose strategic goal to see the world outside the EU, to formulate a global strategic objectives. In particular, the geopolitical approach the U.S. is insisting appropriateness, necessity and possibility of independent decision-making of the EU on issues concerning the common interests of the transatlantic community.*

In the US-European relations of the beginning of the XXI century there is a tendency of mutual pragmatism. To change the status of «traditional allies» to the status of «essential partners» Europeans clearly advisable to define their interests. If the development of equal and thus competitive transatlantic relations between the U.S. learned to recognize, the initiative of the European Union's security policy is the United States and certain doubts primarily considered as a potential threat, as competition with NATO, and not as the possibility of future redistribution of responsibilities for security. Europeans, by contrast, believe that the European Security and Defence Policy is not a danger for NATO, and that you need at least to gain the ability to act in terms of self-defense policy, if they deem it necessary.

Key words: *security strategy, Barack Obama, USA, Europe, US-European relations, transatlantic cooperation.*

Referances

1. Obama B. Renewing American Leadership [Electronic resource] / B. Obama // *Foreign Affairs*. – 2007. – July/August. – Vol. 86. – № 4. – Rezhym dostupu: <http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>.
2. Siruk M. Peredusim – amerykans'ki interesy. SShA rozkryvaut' svoje bachennya «perezavantazhennya» i rozvytky vidnisyn iz soyuznykamy [Electronic resource] / M. Siruk // *Den*. – № 59. – 7 kvitnya 2009. – Rezhym dostupu: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/den-planeti/peredusim-amerikanski-interesi>.

3. Kamins'kyi E. E. Amerykans'ryy gegemonizn u konteksti transformatsii svitoustrou / E. E. Kamins'kyi // Globalizatsiya i global'ne upravlinnya: istopychnyy, sotsial'nyy ta politologichnyy vymiry. – Materialy mizhvidomchoi naukovo-praktychnoi konferentsii / Vidp. red. S.O. Shergin. – K. Tsentri vil'noi presy, 2009. – S. 31-53.
4. Friedman G. Obama's Foreign Policy: The End of the Beginning. [Electronic resource] // G. Friedman / Real Clear World / A Stratfor Intelligence Report, 26. 08. 2009. – Rezhym dostupu: http://www.stratfor.com/weekly/20090824_obamas_foreign_policy_end_bginning.
5. Rybchenko T. O. Poslidovnist' zovnishn'oi polityky B. Obamy politytsi Dzh. Busha-molodshogo v umovakh global'noi ekonomichnoi kryzy / T. O. Rybchenko // Aktyal'ni problem mizhnarodnykh vidnosyn. – 2010. – Vypusk 93, Chastyna I. – S. 150-156.
6. Shevtsov A. I., Mernikov G. I. Platformy bezpeky v Evrazii na postkryzovomu etapi. Mozhlyvosti dlya oboronnoi promyslovosti Ukrainy [Electronic resource] / A. I. Shevtsov, G. I. Mernikov // Tsentri voennoi polityky ta bezneky. – 25 kvitnya 2012. – Rezhym dostupu: <http://www.defpol.org.ua/site/index.php/en/arhiv/2009-09-10-11-54-49/10062-2012-04-25-08-20-40>.
7. Pogors'ka I. I. SShA i Evropa: potentsial global'nogo strategichnogo partnerstva na pochatku XXI stolittya / I. I. Pogors'ka // Doslidzhennya svitovoi polityky. – 2011. – Vyp. 4 (57). – S. 3-15.
8. Klinton ne soglasna s predlozheniyami Rossii po evropeyskoy bezopasnosti [Electronic resource] / Sueddeutsche Zeitung. – 5. 02. 2010. – Rezhym dostupu: <http://www.ru.delfi.lt/abroad/global/klinton-ne-soglasna-s-predlozheniyami-rossii-po-evropejskoj-bezopasnosti.d?id=28640851>.
9. Prikhod'ko O. V. Formirovanie evropeyskoy politiki administratsii B. Obamy / Формирование европейской политики администрации Б. Обамы / O. V. Prikhod'ko // SShA, Kanada: ekonomika, politika, kul'tura – 2010. – № 5. – S. 23-38.
10. Erlanger S. Europeans Woo U.S., Promising Relevance [Electronic resource] / S. Erlanger // New York Times, March 28, 2010. – Rezhym dostupu: <http://www.nytimes.com/2010/03/29/world/europe/29europe.html>.
11. Zakaria F. The Post-American World / F. Zakaria. – N.Y.: W.W. Norton & Co., 2008. – 304 p.
12. Semenyuk O. Nova arkhitektura evropeys'koi bezpeky: tendentsii, vyklyky, perspektyvy [Electronic resource] / O. Semenyuk. – Rezhym dostupu: <http://www.cs.cirs.kiev.ua/uk/news/commentary/102-2010-01-20-15-13-26.html>.
13. Howorth J. NATO and ESDP: Institutional Complexities and Political Realities / J. Howorth // Politique etrangere, 2009. – № 4. – P. 95-106.
14. Lakishyk D. M. Partnerstvo SShA-ES: novyi kontekst vzaemovidnosyn / D. M. Lakishyk // Doslidzhennya svitovoi polityky. – 2011. – Vyp. 4 (57). – S. 55-61.
15. Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense [Electronic resource]. – Department of Defence, January 5 2012. – Rezhym dostupu: http://www.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf.
16. Yavors'ka G. Nova oboronna strategiya SShA ta Evropa: bezpekovi i zovnish'opolitychni aspekty. Analychna zapyska [Electronic resource] / G. Yavors'ka // NISD. – Rezhym dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/778>.
17. Building a Euro-Atlantic Security Community [Electronic resource] / Munich Security Conference. – Rezhym dostupu: <http://www.eurasiahouse.com/building-a-euro-atlantic-security-community.html>.

ЭВОЛЮЦИЯ СТРАТЕГИИ БЕЗОПАСНОСТИ США В ЕВРОПЕЙСКОМ РЕГИОНЕ

Лакишик Д. М.

Кандидат исторических наук, старший научный сотрудник отдела трансатлантических исследований Государственного учреждения «Институт всемирной истории НАН Украины».

Аннотация. *Отношения США и Европы относят к сфере глобальной политики, которая существенно влияет на трансформацию мирового порядка, на иерархию государств в международном взаимодействии, на политические и экономическое развитие регионов и субрегионов, на поддержание общей стабильности и международного мира. Противоречия в отношениях США и Европы касались как различных геополитических интересов союзников, так и представлений о методах и способах решения кризисных ситуаций, поскольку страны ЕС не разделяли концепцию военной угрозы США и практику силового решения международных кризисных ситуаций. При этом в контексте международной безопасности и реформирования трансатлантического сотрудничества перед ЕС встала стратегическая задача видеть мир за пределами ЕС, формулировать об-*

цемировые стратегические цели. В частности, геополитический подход США состоит в настаивании целесообразности, необходимости и возможности самостоятельных решений ЕС по проблематике, касающейся общих интересов трансатлантического сообщества.

В американо-европейских отношениях начала XXI века заметна тенденция взаимного прагматизма. Чтобы изменить статус «традиционных союзников» на статус «необходимых партнеров», европейцам целесообразно четче определять свои интересы. Если развитие равноправных и тем самым конкурентоспособных трансатлантических отношений США научились признавать, то инициатива Европейского Союза по политике безопасности вызывает у США определенные сомнения и рассматривается преимущественно как потенциальная угроза, как конкуренция с НАТО, а не как возможность будущего перераспределения ответственности по безопасности. Европейцы, напротив, считают, что европейская политика безопасности и обороны не представляет опасности для НАТО, и что нужно по крайней мере обрести способность действовать в плане оборонной политики самостоятельно, если они сочтут это необходимым.

Ключевые слова: стратегия безопасности, Барак Обама, США, Европа, американо-европейские отношения, трансатлантическое сотрудничество.